

EL CASTELL DE CREIXELL: MITE I REALITAT

El castell de Creixell no existeix. Tots els historiadors l'han buscat en un lloc equivocat. Tant Montsalvatge, com Botet i Sisó l'han buscat a Pontós. Pere Vayreda i Olivas tampoc va arribar a cap conclusió definitiva. En Rafel Torrent i Orri el va confondre amb el mas Brascó de Borrassà. Solament en Joan Badia i Homs dóna pistes certes.

Els historiadors han confòs el castell de Creixell (del veïnat) amb el castell *dels Creixell* (del nom de la família de *Creixello*). Amb el meu amic i mestre Esteve Albert i Corp hem arribat a la conclusió definitiva: el castell de Creixell és el "corpus fabricae", és a dir, les parets mestres de l'església de Sant Andreu de Borrassà, que "es construí aprofitant, a més de les restes del temple primitiu, bona part dels murs del castell. Ho demostren nombroses espitlleres i la irregularitat de la planta de la seva banda exterior. Sobre les restes del romànic i del castell es construí la nau amb la façana i el famós campanar del s. XVIII". Això és el que diu el famós especialista en art romànic Joan Badia i Homs. Però també ell, el confon com tots els historiadors, amb el *castell de Borrassà* que l'any 1339, en temps de Pere el Cerimoniós, passà al Casal de Barcelona i els senyors de Creixell el posseïen en nom d'ell. El castell de Borrassà no és sinó el castell *dels Creixell*, que els pertanyia des que Bernat III, l'últim comte de Besalú, cedí el castell de *Creixello* a Pere Ramon de Mata, amb un pacte de subinfeudar-lo als fills de Ramon Ponç de Melany i al seu germà Guillem Ponç l'any 1111. Encara abans, any 1089, el Guillem I de Creixello i Aimar de Pontós, amb les seves forces ajuden el comte de Barcelona contra els sarraïns. És a dir, el castell *dels Creixello* era una força militar important: *la castellania i baronia amb pactes feudals* com els de corts, cavalcades, hostes, placits i servei de cavalls, matxos i guerrers. El prevere mossèn Julià Pascual, que parla del també famós castell de la Roca de Palença, a Camprodon, assenyala que l'afincament en aquestes poblacions es feia d'acord amb el senyor del castell i ell imposava condicions: les dels pactes feudals. A la Roca, com pertot arreu, s'hagué de sotmetre cada veí que hi plantava casa.

Originalment hi podien haver estat benignes els gravàmens d'aquests pactes; però al pic del feudalisme, si no totes, gairebé totes les càrregues feudals conegudes pesaven sobre els habitants del veïnat i terme. Estaven subjectes a la remença (obligació de pagar un percentatge per poder deixar la casa i terres), a l'exòrquia i a la intestia (heretar parcialment els béns dels qui morien sense fills o sense testament) i a la cugúrcia (facultat d'apoderar-se el feudal del que posseïa la muller adúltera; per meitat, quan el marit n'era desconexedor, i totalment, en cas d'haver-s'hi avingut); també estaven obligats a fer tragines i "aliis operipus", paraules amb què els documents al·ludeixen a altres treballs de prestació com batudes i joves jornals de parell); i, finalment a l'edat apta, tots havien de prestar serveis d'armes consistents bàsicament a part dels de vigilància i fortificació, en les d'host (per temps indefinit a llocs allunyats) i en els de cavalcada (per alguns dies, pocs, i allà prop), i això quan i mentre els anys o la salut no ho impedièn. Per tant, creiem que el castell de Creixell és el castell *dels Creixell* a Borrassà, antic lloc on possiblement existeix una església